

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2000 m. gruodžio 9 d.

Nr.239 (45)

Saturday supplement December 9, 2000

No.239 (45)

20-asis akademinis Ateities savaitgalis

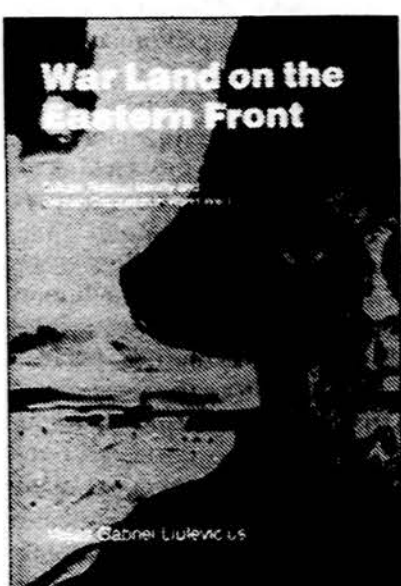
Ramunė Kubiliūtė

Jau 20 metų, kai Ateities akademiniai savaitgaliai suburia žmones. Panašiai kaip universitetai ir kitos organizacijos, ruošia įvairių rūšių „mini-kursus“, taip Čikagos ir apylinkių ateitininkai nuo 1980-ųjų (išskyrus 1981 m.) surengia savaitgalius, kuriuose galima išgirsti paskaitų ir lankyti kultūriniuose renginiuose, 2000-aisiais Ateitininkų namuose, Lemonte, vyko 20-asis Ateities savaitgalis. Savaitgalio metu Ateitininkų name sienas puošė Jono Kuprio archyvinės nuotraukos. Kai kurios buvo išspausdintos *Drauge*, kai kurios niekad nematytos. Nuotraukos įamžino Ateities savaitgalio renginių, prelegentų ir svečių įvairovę. Kai kurie asmenys jau nukeliavę Anapus. Vieni tik vieną kartą dalyvavo savaitgalyje, kiti buvo pakviesti pasidalinti savo mintimis ir talentais daugiau kartų.

20-ojo savaitgalio tema sukos aplink. Savaitgalio atidarymo metu publika buvo paklausta, kiek žmonių ne pirmą kartą lankosi šiuose savaitgaluose. Buvo malonu matyti, kad daug kas pakėlė ranką, nurodant, kad jie yra dažni savaitgalio lankytojai.

Knygos pristatymas

Prof. Alfred Erich Senn teigimu, prof. dr. Vėjo Liulevičiaus knyga kažin ar būtų išleista Lietuvoje. Knyga pavadinama *War Land on the Eastern Front: Culture, National Identity and German Occupation in World War I* (Tautinis identitetas okupacijoje). Pagal prof. Senn, knyga įžvelgia vokiečių mentalitetą. Ji skiriasi nuo knygų apie Antrą pasaulinį karą. Ji apžvelgia totali-

tarizmą. Kodėl Lietuvoje nebūtų išleista ši knyga? Prelegento manymu, Lietuvos autorius priešintųsi kiekvienam vokiečių sakiniui, kurį skaitytų iš tų laikų archyvų. Knyga apžvelgia vokiečių požiūrį į lietuvių kalbą, kaip okupacijos pasų sistema išsivystė, koks vokiečių požiūris į erdvę. Pagal prof. Senn, knyga naudinga nes padaro gerą okupacijos režimo apžvalgą bei okupacijos nesėkmių analizę.

Prof. dr. Vėjas Liulevičius apibūdino savo parašytą knygą — jo apžvalga, tai apie konfliktą dėl jėgos, kultūrų konfliktas — du supratimai dėl tvarkos sąvokos. Vokiečiams Lietuva buvo rytai. Jie matė savo rolę — performuoti teritoriją ir duoti „žemesniems“ aukštos kultūros. Vokiečiai įtę, kad lietuviai jiems padėkos, kai padės pasiekti ekonominę gerovę. Ekonomija nepakilo, o lietuviai kaimuose spontaniškai steigė mokykles. Lietuvių galvosena prieš 1918 m. nepriklausomybės paskelbimą; nei rusų, nei vokiečių valdžia nepageidautina.

Ta pirmutinė vokiečių okupacija buvo trumpa, bet parodytos jėgos turėjo ilgą pasekmę.

Knygos sutiktuvių metu taip pat buvo paminėta, kad net trys disertacijos buvo parašytos diplomato Šaulio archyvų University of Pennsylvania dėka. Tai Kosto Ostausko, Erich Senn, ir Vėjo Liulevičiaus. Istorijos tema rašant, galima pasijusti lyg kelionėje per laiką. Istorija nėra abstrakti, o apie žmones. Jeigu kuris istorijos žinovas manytų, kad knygoje lyg kažko trūksta, kokio fakto ar dokumento, autorius paaiškino, kad nėra to, ko pats archyvuose negalėjo peržiūrėti. Taip pat, kai leidyklos išakmu, reikia knygą sutrumpinti bent 30 nuoš., tai autoriui gali būti žiaurus išgyvenimas. Autorius visą tai išgyveno, ir knygą sėkmingai išleista.

Prof. Senn taip pat išsako savo nuomonę apie rinkimus Lietuvoje. Jis buvo Lietuvoje savivaldybių rinkimų metu pavasarį, ir kitų rinkimų metu rudenį. Jis numato pasikeitimus vyriausybėje, pradedant ministrijom.

Kristocentris

Dr. Arūnas Liulevičius supažindino publiką su šiuo medicinos daktaru, kuris savo pirmąsias studijas darė istorijos srityje, o vėliau turėjo progos kelis mėnesius dirbti ir gyventi Afrikoje. Dabar dirba savo praktikoje, yra medicinos mokyklos klinikinis profesorius ir veiklus ateitininkas.

Dr. Petras V. Kisieliūs apibūdino įvairių filosofijų, įskaitant ir mums pažįstamų ateitininkų filosofų, įžvalgas, ieškant gero supratimo „kas yra

lietuvis“. Stasio Šalkauskio raštuose, randame pasisakymus, kad per tautą žmogus gali tapti pilna asmenybe. Juozas Girnius rašė, kad žmogus yra aukštesnis už tautą, ir kai laisvė yra kova prieš aplinką egzistencine prasme.

Pranas Dovydaitis rašė, kad tauta yra Dievo skirta, kad dvasia pirma, o kiti dalykai antraeiliai. Simas Sužiedėlis rašė, kad ryšys su Dievu yra taip sujungtas, kaip kūnas su siela. O *Laiškai lietuviams* straipsnyje buvęs Cicero ateitininkų kuopos globėjas Vacys Kuprys rašė, kad tauta yra Dievo sujungtos maldos kūrinys. Jis priminė: galime pasirinkti, kuriai valstybei norime priklausyti, bet negalime keisti savo kilmės. II Vatikano dokumentuose nurodoma, kad padarysime geresnį pasaulį, kad šeima yra Dievo kūrinys, o tautos ne. Nesuloma, kad reikia tautas griauti, nes jos vertos ir naudingos. Tačiau bet kokia bendrija turi tarnauti Dievui ir vykdyti jo misiją. Tauta turi Dievo Tėvo nustatytą reikšmę, — skelbti Kristaus naujieną per tautas ir evangelizuoti per tautas. Po šios apžvalgos iš publikos kilo idomių klausimų ir pasisakymų apie tautiškumą, pvz.: Ar amerikiečiai yra „nutauteję“? Kaip galima paaiškinti kovą su nutautejimu?

Individas, tauta ir kultūra

Dr. Vytautas Bieliauskas pradėjo savo analizę, paminėdamas, kad masė susidaro iš deimaniukų, kurie suteikia tautai spalvas. Tautos yra gentys ir giminytės. Amerikiečiai kalba daugiau apie pilietybę, o ne tautybę. Tautą sudaro gamta ir teritorija, bendra kalba, bendras laisvės troškimas. Kultūra pagal Antaną Maceiną, tai pastanga išsilaikyti, save išsireikšti, pasaulį apvaldyti. Žmonės keičiasi su jų besikeičiančiu gyvenimu. Civilizacija ir kultūra yra susiję. Individas prisideda prie kultūros vystymosi. Individai prisitaiko prie išorinių sistemų — asimiliacija. Ses. Daiva Kuzmickaitė savo disertacijos tyrimuose, ir anksčiau dr. Vytautas Černius, darė panašias išvadas apie naujų imigrantų išgyvenimų ciklą — nuo bevartiškumo pajutimo iki vilties ateičiai atgavimo. Jie stengiasi menkystės kompleksą nugalėti stropumu ir darbu. Pagarba kitoms tautoms nepadarys žmones be-

Dr. Vėjas Liulevičius (kairėje) ir dr. Alfred Senn, supažindinęs Ateities savaitgalio dalyvius su V. Liulevičiaus knyga *War Land on the Eastern Front*. Visos nuotraukos šiame puslapyje Jono Kuprio.

spalviais kosmopolitais. Hedonizmas ir komercizmas dvasinėms vertybėms nepada, reikia surasti savo erdvę. Tiesa, gėris ir grožis turi atrasti savo vietą. Diskusijų metu vienas dalyvis paklausė, kodėl šių dienų Lietuvos studentai rodo, kad jiems labiau rūpi būti pirma Europos, o ne Lietuvos piliečiais. Kitas paklausė, kodėl jaunimas ir studentai taip kultūros įtakojami. Trečias ragino būti optimistais, kad studentai subręs.

Rytų Europos bažnyčia

Mons. dr. Jurgis Šarauskas kalbėjo tema „Rytų Europos ir Lietuvių Katalikų Bažnyčios padėtis, žengiant į naują tūkstantmetį“. Jis paminėjo, kad praėjo jau 10 metų, kai jis dirbė Amerikos Vyskupų konferencijos darbus. Jo apskaičiavimu, yra perskridęs Atlantą šimtą kartų ir sutikęs beveik visus Rytų Europos vyskopus. Į Lietuvą vyksta maždaug dukart į metus, nes iš ten lengva pasiekti kitas vietas. Tuo matyt ir norėjo savaitgalio dalyviams įrodyti, kad jo pranešimas pagrįstas ne vien analize, daryta Vašingtone, o asmenine patirtimi tuose kraštuose. Ryšiai tarp Bažnyčios ir valstybės, Rytų Europos kraštuose atstautis nepriklausomybė, nesivystė taip, kaip buvo tikėtasi. Nors JAV-se bažnyčių teises garantuoja konstitucija, Rytų Europoje jos garantuotos konkordatais tarp Vatikano ir valstybės. Problematiška, kad Katalikų bažnyčia tikisi gauti materialinės paramos iš valstybės, o, jei iš vyriausybės prašo pinigų, praranda autonomiją.

Nukelta į 4 psl.

Idomu gauti jauno istoriko autografa jo pirmojoje knygoje... Tuo pasirūpina rašyt. Audra Kubiliūtė, o mielai pasitarnauja — dr. Vėjas Liulevičius.

Prel. Jurgis Šarauskas dėsto savo mintis.

Diskusijos vyko ir tarp oficialių Ateities akademinio savaitgalio programos dalių. Net užkandžių metu. Iš kairės: dr. Vacys Šaulys, Algis Regis ir Pilypas Narutis.

Dr. Petras Vytenis Kisieliūs.

Dalis „Dainavos“ ansamblio choristų M. K. Čiurlionio festivalio koncerte. Jono Kuprio nuotrauka.

Kūrybiškumas ir ženklus profesinis apsisprendimas

Loreta Venclauskienė

Iš šių metų rudenį Čikagoje ir jos apylinkėse įvykusių lietuviškų renginių apžvalgai — Gedimo Kvilio vargonų rečitalių ir M. K. Čiurlionio 125-ųjų gimimo metinių garbei suruoštą menų festivalį. Spalio 29 d., sekmdienį, Palaiminto Jurgio Matulio misija surengė Gedimo Kvilio koncertą, o Čiurlionio festivalio (spalio 28 d. — lapkričio 5 d.) programą sugalvojo ir įgyvendino Amerikos Lietuvių meno draugija. Renginiai paliko stiprų įspūdį, paspartinę susiklostymą, minčių seniai rūpėjusia tema — kodėl tokia savotiškai marga ir netolygi išeivijos ipročių muzikiniame gyvenime istorija.

Žinia, daugiau nei šimtmečio laikotarpio kultūros klausimų, keliais žodžiais neaprašyti. Juolab, kad svetūr apsigyvenusių tautiečių kultūros raida veikia itin skirtingi dalykai. Todėl šiandien, atrodo, pirmiausia vertėtų pagalvoti, kaip — be varžybų su sporto ar kompiuterių užsiėmimais — atgaivinti susidomėjimą muzika, padedant susivokti ką tai reiškia tautinės tapatybės išeivijoje išlikimui.

Abu minėti muzikos renginiai kūrybiškumu ir kultūrinės veiklos motyvais tarsi savaip pratęse prieš metus (1999 lapkričio 28 d.) jungtinio lietuvių choro koncertą „Genties giesmė“. Jei atsime, idomiai parinkę repertuarą, profesionaliai atlikę du šiuolaikines muzikos (vienas jų — lietuviškas) kūrinis, koncerte dalyvavo trys dirigentai — Rita Klionienė, Darius Polikaitis ir Dalia Viskontienė. Tada pirmą kartą po kokių dešimtmečių, pasijuto naujesnio, labiau į profesinį, o ne į saviveiklos muzikos meną, krūpstančio darbo troškimas. Po dviejų šio rudenio įvykių minėtas įspūdis sustiprėjo. Pagaliau gyvenančių svetur lietuvių tarpe, lyg ir spontaniškai (deja, kol kas be jokių pagalbos garantijų iš milijoninių išeivijos fondų) pradėjo bręsti jėgos, siekiančios ruošti ir dalyvauti renginiuose, kurie kitaip nei anksčiau atspindėtų tautinės ir profesinės lietuviškos kultūros šaknis.

Čiurlionio pasiūlytoji (beje, iš istorinio patyrimo pasitvirtinusi kaip pažangiausia) tautinės kultūros samprata visuomenėje prigijo ne iš karo. Prieštaravimai atsirado ne dėl kažkieno noro atmesti pačią lietuviškumo idėją, o dėl pro-

imitacijos. Greičiau, išmintingo nusizūrėjimo ir mecenato JAV kultūroje modelį, kuris privaičiame šio krašto sektoriuje yra puikiai prigijęs ir nemažai pasitarnavęs menų bei mokslų globai.

Deja, visokiausios tautos ir valstybės negandos tuo ir baises, kad sunaikina ar iškreipia bet kokias (šiuo atveju, politinių pabėgėlių visuomenės) kūrybinių jėgų perspektyvas. Tačiau pačios jėgos neišnyksta ir, progi sugrįžus, vėl ima reikštis igimtai teisingu būdu — kūrybingai siekia intelektualines pilnatvės.

Todėl kiekvienas, menine prasme reikšmingas, renginys ar koncertas, iš tiesų išreiškia viltį, kad amerikietiškoje lietuvių visuomenėje galima sukurti tarptautinį profesinio meno mastelį atitinkantis gyvenimo tradicijas. Rūpestingai apgalvojus iš Lietuvos kviečiamą, o taip pat, vietinių profesionalių artistų pasirodymų organizacinę pusę, turint mintyje labai platų ir iš tiesų vertingą lietuvių muzikų repertuarą, palaipsniui imanoma ir kitataučių tarpe mūsų kultūrą beveik visapusiškai reprezentuoti.

Iki šiol tokių koncertų buvo mažoka. Tačiau vargonų rečitalis ir M. K. Čiurlionio 125-ųjų gimimo metinių proga suruoštas renginys visais atžvilgiais priartėjo prie pagelautinų kultūrinės veiklos standartų, kuriais smagu pačiam pasidžiaugti, ir svečiai pasidžiaugti.

Gedimino Kvilio koncertas buvo sumanytas pažymėti naujų vargonų lietuvių parapijoje Lemonte įsigijimą. Šiuolaikiniai vargonai, kaip žinoma, skiriasi nuo senųjų paruošimo ir sustatymo technika. Kad jie suskambėtų visa karališkojo instrumento didybe, reikia ne tik virtuozo technikos, bet taip pat labai gero įvairių muzikinių kūrėjų stilių išmanymo. Vargonininkas Gediminas Kvilius toms savybėms tikrai pasižymi. Tad ir išgirdome minėtos popietės programoje lyg ir visiškai skirtingais instrumentais atliekama muziką.

Štai, Česlovo Sasnausko (1868-1916) Introdukcijoje ir dvitemėje fugoje c-moll vargonai prabilo itin „lietuviškai“. Bet ne įprastiniu supratimu liaudiškai skambančiomis melodijomis, o išradiniais iliustruojamos ir bažnyčią sugudžiusios giedančios lietuviškos minios paveikslu, skirtingais balsais ir tembrais Viešpatį

Dievą šlovinančiais. O Juozo Naujalo (1869-1934) „Malda“ — priešingai — švelnių tonų paletė tarsi brūkštelėjo maldon pasinerusios būtybės minčių kelionę bažnyčios skliautais. O štai, Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (1876-1911) fuga „Kyrie eleison“, sugaudė išlygintų balsų, į baroko polifonię įtampą iširikiavusio stiliaus grožybę, tokia savo dviasia giminingą Johann Sebastian Bach (1685-1750) vargonų muzikai. Virtuiziškai atliktą jos pavyzdį — Preludą ir fugą h-moll — vėliau, antroje koncerto dalyje, išgirdome vėl gražiai Gedimino Kvilio pagriežta.

Koncerte taip pat skambėjo, tikra to žodžio prasme, šiuolaikinė muzika — latvių kompozitoriaus Margirio Zariņš (1910-1993) Variacijos BACH ir lietuvių kompozitoriaus Broniaus Kutavičiaus Sonata „Ad Patres“ pagal M. K. Čiurlionio paveikslų ciklą „Laidotuvių simfonija“. Gaila, kad išeivijos lietuvių visuomenė beveik nepažįsta Broniaus Kutavičiaus kūrybos. Jos kilnaus paprastumo ir dvasinės įtampos — savybių, kurias nesunku paaiškinti autoriaus pasaukležūros, paremtos mitologinės Lietuvos praeities ir dabarties tėvynės konflikto tema, arba — visuotinėmis tautos kancios ir jos išganymo idėjomis.

Tačiau jo muzika nepasizymi iškilmingais efektais, priešingai — ji patraukia pili-grimiškai skaidriais tylaus susikauptimo akcentais.

Koncerto pabaigoje skambėjo Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791) Fantazija f-moll ir publikos išprašytas J. S. Bacho Choralas vargonams. Gaila, kad tokio meninio lygio koncertas, nors ir sulaukęs gausaus klausytojų skaičiaus, tarsi pasimetė vienas ant kito susikrovusių renginių tvarkaraštyje. Juo labiau, kad įvykis nebuvo eilinis. Kazin, ar greičiau išgirsime taip išradinį ir profesionaliai atverstą naujųjų šiuolaikinių vargonų — visų instrumentų karaliaus — spalvų knygą.

Apie menų „Čiurlionis 125 festivalį“ jau girdėta ir skaityta daug gražių atsiliepimų. Nebekartojant programos, įtraukusios visas, egzistuojančias išeivijoje, kūrybinės srities — menotyrą, literatūrą, dailę, teatrą ir muziką — atmintyje išliko trys svarbiausieji renginio bruožai: Čiurlionio asmenybės per teatrą atskleidimas, meistriška chorinės kūrybos ir „De Profundis“ interpretacija bei styginių kvartetui ir fortepijonui skirtų šiuolaikinių lietuvių kompozitorių kūrinių premjeros.

Išpūdingai ir savaip netikėtai festivalyje atskleidė žavus aktorės Audrės Budrytės vaidmuo. Gali sakyti — „Čiurlionio raštai išpausdinti, tereikėjo pasirinkti“. Tačiau būtent atranka ir artistės bei režisierės talentas suteikė visiems pasirodymams, kuriuose ji skaitė Čiurlionio mintis ar interpretavo konkrečius menininko akimirkų tekstus, ypatingą prasmę. Gal net vertėtų vaidinimą pagal Mikalojaus Konstantino Čiurlionio ir Sofijos Kymantaitės laiškus „Laiškai Sofijai“ nufilmuoti, susiradus meniško atžvilgiu lygiavertius filmotojus? Ta proga reikia prisiminti ir Audrės Budrytės pasirodymą Čikagos Kultūros centre, kur, kartu su muzika, Čiurlionis ir ištraukos iš jo raštų buvo pristatytos angliškai.

Žinios apie M. K. Čiurlionio dailę ir muziką po truputį plinta, nors dar toli gražu nėra įtrauktos į viso pasaulio en-

ciklopedijas. Todėl, pavyzdžiui, greta praeitą mėnesį reikšmingų renginių Prancūzijoje — M. K. Čiurlionio dailės parodos, simfoninių ir fortepijoninių kūrinių atlikimo, Mūzos Rubackytės deka suorganizuotų laidų Radio France ir France Musiques prašymu — festivalis Čikagoje ir dalis jo koncertų Clevelande, Bostone ir kt. taip pat atliko savo vaidmenį.

Savita būtent šio renginio viršūnė buvo M. K. Čiurlionio kantatos „De Profundis“ atlikimas. Orkestro partiją pritaikius styginių kvartetui ir fortepijonui, Dariaus Polikaitio vadovaujamas „Dainavos“, keturiasdešimties narių Lietuvių meno ansamblis puikiai atliko visais atžvilgiais nelengvą muziką. Vytautas Landsbergis įžymiausias Čiurlionio kūrybos tyrinėtojas, savo knygoje „Čiurlionio muzika“ (Vilnius, 1986 — p. 148-151), kantatos atsiradimo istoriją plačiai aprašydamas, pabrėžia kūrinio brandumą („... iš tiesų užbaigtos minties ir formos, be to, ryškus, pavykęs“), muziką analizuodamas, pastebi jos kulminacijų „romantinių, draminių ir vagneriškai sodrų muzikos charakterių“, toliau tęsdamas... Etinė Čiurlionio koncepcija ir jo muzikos turinys išaukština atsparų žmogų, lyrinį kantatos herojų, didele jausmo jėga bylojantį iš savo nelaimės gelmių (...).

Darius Polikaitis.

Turbūt maždaug taip, tik su papildomai aštresne dvasine ilgesio galia Jaunimo centro salėje vienijosi atlikėjų ir klausytojų dėmesys Čiurlionio muzikai. Pianistas Rokas Zubovas bei Vilniaus Styginių kvarteto dalyviai — Audronė Vainionaitė, Artūras Šilalė, Girdutis Jakaitis ir Augustinas Vasiliauskas, kartu su choru bei dirigentu Dariumi Polikaitiu ne tik meistriskai muzikavo — kantata nuskambėjo (net artistų atžvilgiu nekasdieniško) įkvėpimo ženklo palietė. Pianisto, kvarteto narių koncertiniame gyvenime tai buvo dar vienas sėkmingo pasirodymo puslapis, o „Dainavos“ choro ir jos atkūrėjo Dariaus Polikaitio pastarojo dešimtmečio biografijoje tai — profesinio subrendimo patvirtinimas.

Čiurlionio Styginių kvartetą Vilniaus muzikantai griežė, pabrėždami polifonię muzikinio teksto tartį, tarsi kalbėdamiesi — pasirinkę autorinį teksto variantą, frazių ne-trumpino, ir kūrinyje atskleidė originaliausias pavidalus, savaip labiau lietuviškai skraiste pridengęs akademiskai įprastą kūrinio formą. Iš festivalyje girdėtų trijų kartų, geriausiai pasirodė Jaunimo centro Didžiojoje salėje pateiktas variantas, saikingai laisvas ir darnus.

Didžiausia lietuvių žuvis

Pianistas Rudolfas Budginas.

Antraštė sako tai, kas buvo užrašyta Pietų Kalifornijos universiteto (USC) Arnold Schoenberg auditorijos prieangyje ant stovo pakabintame lakšte, skelbiančiame įvyksiantį pianisto Rudolfo Budgino rečitalį, lapkričio 28 d. Los Angeles mieste. Šalia ir nuotrauka — Rudolfo tėvas laiko sumėškertą didžiulę, 30 svarų lydeką. Šiaip ar taip, pasididžiavimo vertas laimikis.

Ir pats šaunuolis sūnus (31), pradėjęs pianisto karjerą nuo ketverių metų, baigęs Vilniuje Muzikos akademiją, laimėjęs keletą tarptautinių fortepijono konkursų, pasiekęs virtuozinio lygmenį, sukaupęs gausų ir giliamintį pianizmo repertuarą, su solo rečitaliais koncertavęs šen ir ten Europoje, yra ypatingas laimikis mūsų tarpe. Į Ameriką atvyko 1994. Buvo pakviestas studijoms pianisto doktoratui į Pietų Kalifornijos universitetą. Dabar vykdo baigiamuosius reikalavimus šiam formaliam D. M. A. laipsniui gauti.

Muzikos interpretavimo menas viskas sukasi ne apie įsigytą diplomą, bet apie įgimtą talentą ir nuolatinį darbą. R. Budginui šių savybių netrūksta. Neveltui jo „USC Flora L. Thornton School of Music“ bičiuliai šia proga jį pavadino „didžiausia lietuvių žuvimi“.

Du rečitaliai su ta pačia programa įvyko: lapkr. 25 d. Mėsioje Liuteronų šventovėje, Pasadenaje, ir minimo instituto auditorijoje. Čia vakare ir klausiausi.

Koncertą R. Budginas pradėjo su W. A. Mozart (1756-1791) Sonata KV 332 iš trijų dalių — Alegro, Adagio, Allegro Assai. Skambino jam būdingu susitelkimu išgauti garso raiškumą. Nesu fortepi-

jono plonybių žinovas. Pasi-tenkinsiu tik zavesio išmintimi, kuždancia: patiko, itin Adagio. Mozart gyvastingumas visad patinka.

Antruojų numeriu tapo, prisipažinsiu, mano retai girdėta F. Schubert (1797-1828) „Wanderer“ Fantazija C-dur. Techniškai vienas sunkiausių Schubert kūrinių pianistui. Daug geidulingo gyvastingumo, persmelkiančio keturias dalis: Allegro con Fuoco, Adagio, Presto, Allegro. R. Budginas skambino su derama galia, tačiau be vaidybiškos bravūros. O tai daro įspūdį, kai romantiškas pakilimas išgaunamas, emociškai liečiant klavišus ir tiksliai naudojant pedalą.

Po pertraukos išgirdau daug kam žinomą F. Chopin (1810-1849) kūrinių Sonata Nr. 2, op. 35. Dalys: I Grave. Doppio movimento, II Scherzo, III Marche Funebre. Lento, IV Finales. Presto. Šią Sonata, kurią įprasta dėl trečios dalies vadinti laidotuvių maršo sonata Chopin parašė savo talento brandžiausiu metu, išlaikęs formos ir idėjos pusiausvyrą. Nuotaka ir ištisą garsų eigą tarsi vado žmogaus gyvenimo — mirties Tiesa. Atsiskyrimas. Gedulas. Į tai įsigilino atlikėjas — grojimo technikos ir mąstymo jungtimi.

Po to aidėjo Chopin Noktiurnas op. 15, Nr. 1, su išlaikyta melodinga linija ir jautria ornamentika. Rečitalio pabaigoje skambėjo Chopin reto grožio kompozicija Scherzo Nr. 1, op. 20 (ne op. 2, kaip programoje įrašyta). Vidurinėje dalyje subtiliai įpinti lenkų kalėdinių giesmės „Miegok, vaikeli Jėzau“ lyriški motyvai.

Esu girdėjęs Rudolfą Budginą anksčiau — Šv. Kazimiero parapijos salėje ir net bažnyčioje surengtame koncerte. O šiemet gegužės 13 d. jis visus nustebino, koncertuodamas su „California Chamber Ensemble“ irgi Šv. Kazimiero auditorijoje. Ta proga net pademonstravo savo dirigentinį įgūdį. Buvo atlikta W. A. Mozart Koncertas fortepijonui, K. 271 ir R. Schumann Kvintetas fortepijonui, op. 44. Tą šeštadienio vakarą nei jam, nei jo kameriniams muzikantams entuziazmo nestigo. Tik šitaip — dvasingo džiugėsio lygyje — bręsta ir klesti tikroji muzika.

Pranas Visvydas

Mane asmeniškai sudomino tik jauno kompozitoriaus Remigijaus Merklio kūrinys — struktūros sumanytai (vaizdų, jausmų, ar dar kaip nors kitaip pavadintinų, išraiškų) koncepcijai pavaldumui. Šiuo požiūriu jis gretintinas su daugeliu įdomių, tikrai vertų tarptautinės reprezentacijos lietuvių kompozitorių (ir vyresnės, ir vidurinės, ir jaunosios kartos) kūryba. Gaila, kad jie nedalyvavo minėtame konkurse. Tikėtumėsi, kad konkurso idėjos, kaip ir savaiminio išeivijos muzikinio gyvenimo atgimimo po naujų profesinių ambicijų ženklų nesužlugdys lešų stygius. Tuo tarpu jau gyvuoja supratimas, kokiais būdais, gal kiek kitaip nei anksčiau, imanoma lietuviškai tapatybę svetur išlaikyti. Pasikliaukime Roko Zubovo, Dariaus Polikaitio, Audrės Budrytės, „Dainavos“ žmonių, Lietuvių Menininkų draugijos kūrybingumui ir energijai. Naujausias jų veiklos įrodymas — Čiurlionio festivalio pasisekimas.

Rokas Zubovas.

NATO Aukštųjų studijų institutas Nidoje

Šių metų liepos 12-21 d. Nidoje įvyko NATO finansuojamas Aukštųjų studijų institutas „Neuroninių signalų moduliacijos įtaka regimajam suvokimui“ (organizatoriai — doc. Osvaldas Rukšėnas, Vilniaus universitetas ir dr. Giedrius Buračas, Salk institutas Kalifornijoje, JAV). Skirtingai nuo tradicinių mokslinių konferencijų, kurių dalyviai, panašiai kaip mugeje, apskrieja savo naujais rezultatais, NATO Aukštųjų studijų institutas (NATO ASI) yra intensyvių kursų mokslų daktarams, kurie sudaro sąlygas specialistams per trumpą laiką įsisavinti ir patiemti imti vystyti naujas sritis. Tokiu būdu tai yra aukščiausio mokslinio lygio susitikimai, skirti apžvelgti aktualiausias sritis problemas. Šitokia mokslininkų susitikimo forma buvo ypač tinkama neurobiologijos sričiai, kurios vystymosi tempai paskutinių dešimties metų bėgyje prilygsta sprogimui. Su Nidos Aukštųjų studijų institutu šio sprogimo bangos pasiekia ir Lietuvą. Čia dera paminėti, kad pasirodymai priimti ta bangą prasižėję jau prieš keletą metų, kai doc. Osvaldas Rukšėnas įsteigė Europos Bendrijos finansuojamą (Tempus Phare) neurobiologijos magistrų programą Vilniaus universiteto Gamtos fakultete.

Šiame renginyje 15 pasaulinio garso mokslininkų iš žymiųjų JAV, Kanados, Vokietijos, Anglijos, Norvegijos, Prancūzijos ir kitų šalių mokslo institucijų perskaitė 32 paskaitas apie pasiekimus ir problemas minėtoje srityje. Paskaitų klausė 55 klausytojai iš 21 šalies. Džiugu pažymėti, kad Lietuvos mokslininkai gausiai ir aktyviai dalyvavo Nidos ASI. Nemažą jų dalį išugdė būtent VU neurobiologijos programos. Klausytojai taip pat pristatė savo darbus žodinių ir standinių pranešimų forma. Iš kitų panašaus pobūdžio renginių šis išsiskyrė tuo, kad čia buvo pateikta vieninga sistema, susiejanti moduluojančius mechanizmus su aktyviai regimojo suvokimo prigimtimi įvairiuose smegenų organizacijų lygiuose.

Tai yra pirmas tokio lygio ir apimties NATO finansuojamas renginys Pabaltijo šalyse, labai svarbus ne tik Lietuvos, bet ir kitų Rytų Europos šalių mokslininkams, nagrinėjantiems su smegenų veikla ir gerimuoju suvokimu susijusias problemas, nes sudarė galimybes susipažinti ir pabendrauti su išsilaušais kitų šalių mokslininkais, aptarti mokslinio bendradarbiavimo galimybes.

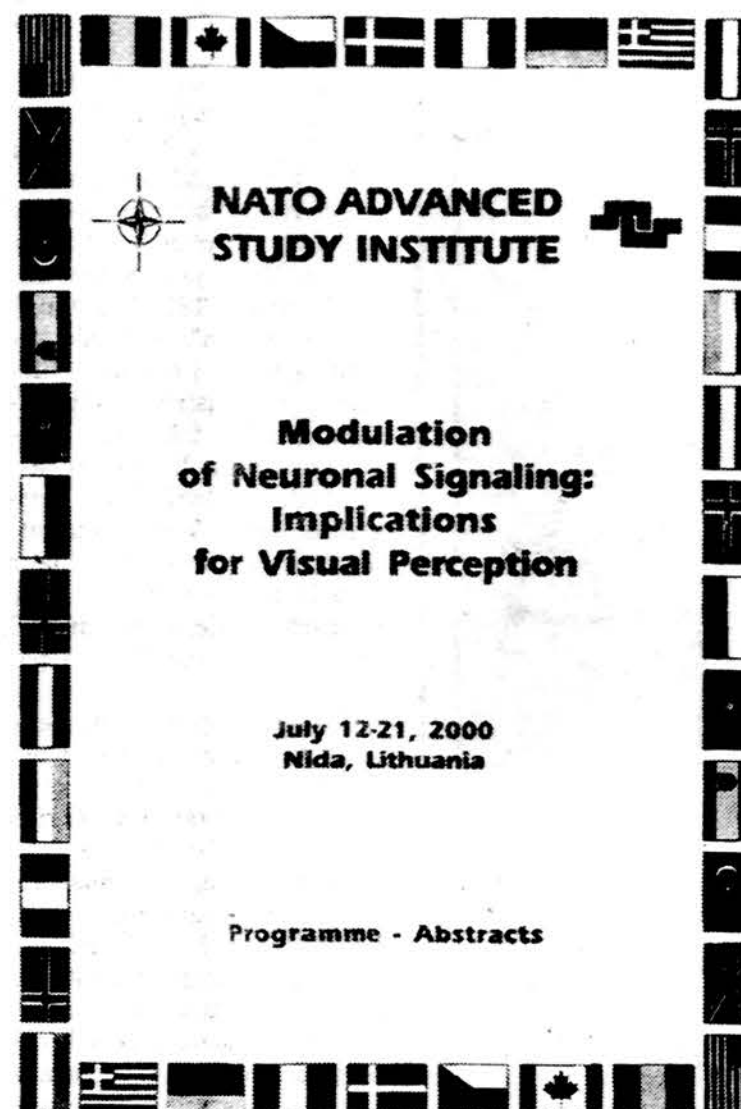
Neurobiologija apskritai yra ypač reikšminga Lietuvai, nes naujausi neurobiologijos pasiekimai ne tik žada naujas gydymo priemones neurologiniams ligoniams, bet taip pat ir naujos kartos kompiuterius, paremtus smegenų veiklos principais. Lietuvai, kuri turi nedaug gamtinių turtų, bet daug gerai išsilavinusių kadrų bei senas elektronikos pramonės tradicijas, ši sritis ateičiai galėtų tapti vienu pagrindinių ekonomikos ramsčių. Visų svarbiausia, neurobiologijos žinios padeda suprasti, kaip veikia mūsų sąmonė, ir dėl to fundamentaliai keičia mūsų supratimą apie žmogaus ir visuomenės prigimtį. Belieka tik apgailestauti, kad, nors tai pasaulyje greičiausiai auganti šaka, kuriai sureikšminti JAV prezidentas G. Bush paskutinįjį pereinimo šimtmečio dešimtmėti buvo oficialiai paskelbęs smegenų mokslų dešimtmėti, Lietuvoje šioje srityje, dėl nepakankamo dėmesio, tedirba pustuzinis laboratorijų.

Nidos ASI koncentravosi ties tema: kaip elgseninių ir kognityvinių faktorių sąlygota moduliacija įtakoja informacijos apdorojimą įvairiuose regos sistemos lygiuose. ASI metu perskaitytas paskaitas galima suskirstyti į keturias grupes:

Pirmoji — kaip elgseninės būsenos moduliuoja regimąją informaciją, patenkančią į galvos smegenų žievę ir kaip šios būsenos įtakoja regimosios informacijos kodavimą. Šių paskaitų metu buvo akivaizdžiai parodyta, kaip vidurinių smegenų tinklinio darinio stimuliacija gali labai stipriai keisti informacijos apdorojimą tiek požiūriu, tiek ir galvos smegenų žievės lygį. Labai įdomu, kad net ir trumpiausiu būdramo būsenos pakitimais gali stipriai įtakoti informacijos regos sistemos apdorojimą. Antroji — kaip kontekstas ir dėmesys veikia regimosios informacijos integraciją galvos smegenų žievės lygyje, ypačingai akcentuojant kognityvinio ir elgseninio konteksto poveikį. Buvo parodyta, kad grįžtamieji ryšiai žievės lygyje yra labai svarbūs kontekstinių poveikių sąlygotai moduliacijai užtikrinti. Trečia — kaip neuronų atsakai regos sistemoje pereina į regimąjį suvokimą ir kaip moduluojantys poveikiai įtakoja regimąjį suvokimą. Buvo parodyta, kad šiuolaikinės skaitmeninės smegenų vaizdos priemonės gali efektyviai papildyti tradicinius smegenų tyrimus, bandančius susieti nervinių ląstelių atsakus su regimuoju suvokimu. Ketvirta — skirta kodavimui nervų

sistemoje. Daugiausia dėmesio buvo skiriama neuroniniams kodams, tenkinantiems informacinius ir laikinius reikalavimus, sąlygotus staigiai besikeičiančių būsenų. Pagrindinė išvada, padaryta apibendrinant visas paskaitas — viena iš svarbiausių smegenų moduliacinių sistemų funkcijų yra modifikuoti neuronų nešamą informaciją taip, kad ją galima būtų efektyviai panaudoti organizmo elgsenos valdymui.

Be mokslinės reikšmės, šis renginys turėjo ir politinę reikšmę — jis buvo dosniai finansuojamas NATO programos. Tai materiali išraiška to, kad Lietuva NATO požiūriu darosi vis reikšmingesnė, ir kad žada remti Lietuvą ne vien žodžiais, bet ir materialiai. NATO vaidmuo Nidos ASI atspindėjo ir kultūrinę programą: įvyko ekskursija į Lietuvos karinių jūrų pajėgų karo laivus Klaipėdoje, kurios metu dalyviai buvo pavaišinti kareiviškais pietumis. Britų ambasados Lietuvoje dėka buvo sudaryta galimybė aplankyti ir Didžiosios Britanijos Karinių jūrų pajėgų laivą „Sheffield“, kuris tuo metu viešėjo Klaipėdoje. Prie renginio finansavimo, be Anglijos ambasados, prisidėjo ir Prancūzijos ambasada, Lenkijos Kultūros institutas, Lietuvos Krašto apsaugos ministerija, Vilniaus universitetas ir Salk institutas iš Kalifornijos, JAV.

Pabaigai svarbu paminėti, kad, nors paskutiniu metu lietuviškoje spaudoje pasigirsta balsų, susirūpinusių proto nutekėjimu iš Lietuvos į Vakarus, šis renginys buvo aki-vaizdus įrodymas, kad protas, nutekėdamas į Vakarus, sudaro sąlygas Lietuvoje ir proto partekėjimui, nes Nidos renginyje dalyvavo arti tuzino lietuvių, dirbančių Vakaruose. Svarbiausia — žinios, atvežtos į Lietuvą ir paskleistos Lietu-

vos atstovų tarpe, pasiliko Lietuvoje.
doc. Osvaldas Rukšėnas, direktorius, Nidos NATO ASI šalies — partnerės (Vilniaus universitetas)
dr. Giedrius Buračas, direktorius, Nidos NATO ASI šalies (Salk institute, San Diego, CA)
Liuda Avizonis, Nidos NATO ASI organizacinio komiteto narė (Lithuania Freedom Through Education Fund, INC)

Dialektologų susitikimas Liubline

Dr. Regina Kvašytė

Pasaulio dialektologai susitinka kas treji metai — Budapešte, Amsterdamo, o šiemet dialektologų ir geolingvistų kongresas liepos 24-29 d. vyko kaimyninėje Lenkijoje, mieste, kuris reikšmingas Lietuvos istorijai — Liubline. Ten 1569 metais buvo pasirašyta vadinamoji Liublino unija dėl Lietuvos ir Lenkijos susijungimo į vieningą Žemaitiją, kuriai priklausė iki 1795 metų. Atrodytų, be galo svarbu ir Lietuvos mokslininkams dalyvauti pasaulinio masto renginyje, vykstančiame tokioje istorinėje vietoje, tačiau iš Lietuvos jame dalyvavo tik dvi žmonės — dvi Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Lietuvių kalbos katedros dėstytojos — dr. Giedrė Čepaitienė ir šio straipsnio autorė. Tuo tarpu iš viso jame buvo net 27 šalių atstovai, perskaityti 125 pranešimai (kai kurie, pareiškę norą dalyvauti, negalėjo atvykti, ypač iš buvusios Tarybų Sąjungos regiono, daugiausia, ko gero, dėl finansinių priežasčių). Vis dėlto iš Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos dalyvavo nemažas būrys mokslininkų, kurie savo pranešimais sudomino klausytojus, nes pastaruoju metu net ir mes, taip arti esantys, daugiau žinių apie mokslinius tyrimus bei pasiekimus gauname iš Vakarų nei iš Rytų, o ką jau kalbėti apie užsienyje gyvenančius. Buvo galimybė išgirsti ir apie vykdomus projektus, ir pamatyti jau išleistus leidinius. Daug nauja sužinojome iš lenkų, estų, slovėnų, čekų, italų, vokiečių, vengrų ir kitų šalių dialektologų. Čia reikėtų pridurti, kad daugiausia bendravome su artimiausiais kaimynais latviais. Tai suprantama, kadangi visi jie — mano bendradarbiai Rygoje, Latvijos universiteto lenkų kalbos institute, be to jų buvo penki, o mes tik dvi. Kongreso metu dažnai teko išgirsti, kad baltiečiai (kartais prieš mūsų prisijungimą ir trys estės) labai draugiški, visur stengėmės būti kartu, tačiau tai jokiu būdu nereiškia, kad nebendravome su kitų šalių mokslininkais.

Lietuvoje taip pat atliekamas didžiulis darbas — leidžiami įvairių tarmių žodynai, dalyvaujama Europos kalbų atlaso sudaryme, todėl tenka apgailestauti, kad tai darančių kalbininkų nebuvo didžiausioje pasaulio dialektologijos bei geolingvistikos srities specialistų susitikime. Aišku, norint pasiekti rimtų mokslinių tiesų, geriausia skaityti straipsnius, tačiau nemažiau svarbus yra ir tiesioginis žmonių bendravimas, juolab su tos pačios srities specialistais — tai gali padėti kitaip pasizūrėti į tyrinėjamąjį objektą, kartais netikėtai išgirsta mintis duoda teigiamą postūmą naujiems antradiams. Kartais skundžiamasi, jog negauname kvietimų, bet šį kartą (mano turimais duomenimis) informacija apie šį kongresą Lietuvoje buvo. Tai kas gi trukdė — nesinorėtų manyti, kad kalti vien finansai —, gal labiau neoras pajudėti iš vietos?

Kongresas vyko Liublino Marijos Kiuri-Sklodovskos vardu pavadintoje universitete (jis įkurtas 1944 metais), ku-

ris puikiai buvo pasiruošęs priimti ir visą savaitę globoti svečius iš viso pasaulio. Kiekviena darbo diena prasidėdavo plenariniu posėdžiu, vėliau buvo dirbama sekcijose (iš viso 8) — du posėdžiai iki pietų po 5-6 pranešimus ir tiek pat po pietų. Kongreso metu visokeriopai buvo pasirūpinta dalyvių gyvenimo sąlygomis — pradedant patogiu apgyvendinimu universitetinėse miestelyje bei maitinimu valgykloje (kiek yra tekę dalyvauti įvairiose konferencijose, tokio lygio aptarnavimo dar nebuvau mačiusi) ir pagaliau, kad susidarytume išpuolį apie Liubliną ir nepasitenkintume vien savarankiškais pasivaikščiėjimais po miestą (o tokių, be abejo, buvo), įvyko ekskursija po senamiestį — apžiūrėjome pilį, po to etnografinį muziejų po atviru dangumi. Ten pirmiausia mums parodė, kaip gyveno senovės lenkai (gal tai nebuvo labai nauja iš arčiau atvykusiems, bet tikrai turėjo palikti neišdildomą įspūdį iš labai toli, net iš Japonijos ir Brazilijos, atvykusiems dalyviams). Ejoje kartu su grupe, kur lenkų gidas (labai energingas, ir šmaikščios moters — ji tiesiog visus užkrėtė savo azartu, žavėjo artistišku bei šelmišku) pasakojimas buvo verčiamas į vokiečių kalbą, ir visą kelią įveikė greičiausiai. Puikiai leidome laiką, vis dėlto išvykos metu šeiminkai vis žadėjo, jog mūsų lauks staigmena. Niekaip negalėjome suprasti, kas dar mus galėtų nustebinti, kol neatsidūrėme prie kaimo alu-

Iš kairės: Thomas Albright, Salk institutas; Liuda Avizonis — LFTEF, Inc.; dr. Giedrius Buračas (Salk institutas) — Nidos NATO ASI šalių direktorius.

dės. Ten jau laukė šeiminkų paruoštos vaišės, o ant didžiulio iešmo dar kepė eriuokas. Koks valgyklas laukė linksmoje draugijoje be alaus — aludė šalia... Taigi šnekučiavomės, sulaukėme „eriuokos aukojimo“ (taip ši veiksmą pavadino). O staigmena artėjo — pagaliau išgirdome muzikos garsus, pasirodė pulkėlis muzikantų ir dainininkių, visą vakarą linksminusių visus. Vis dėlto kulminacija dar tik laukė. Pagaliau šeiminkai pakvietė mus prie lauzo, kurį per šį laiką buvo uždegę — ten prasidėjo tikrosios linksmybės — buvo kepausios dešrelės, dainuojama, šokama... namo grįžome vėlai vakare. Ir tada atsitiko dar viena staigmena — vos spėjus įžengti pro duris, praplūpo lyti lietus ir lijo visą naktį. Tiksiausiai iškylos rengėjai buvo sudarę sandorį su gamta, kad toji nesugadintų šventės.

Kitą dieną mūsų laukė dar vienas, ismintinas renginys, tik šįkart jau gamta nebebuvo tokia palanki — lynojo. Bet tai nesutrukdė kelionei į Zamoscės miestelį — visa diena buvo skirta išvykai po gražiausias ir įdomiausias šio Lenkijos krašto vietas. O miestas tikrai nuostabus, jau vien tuo jis gali patraukti dėmesį, kad yra renesanso stiliaus architektūros paminklas, pastatytas XVI amžiuje visiškai tuščioje vietoje. Architektas neturėjo taikytis prie jau esamų pastatų, galėjo savo sumanymus įgyvendinti laisvai. Apžiūrėjome rotušę, aikštę, katedrą, gynybinius bastionus, buvome muziejuje. Pagaliau pavargę socialiai papietavome miesto restorane ir dar truputį pasivaikščiavoje po įdomesnes miesto vietas vykoame atgal. Tai jau buvo tam tikros nostalgijos apgaubta kelionė — artėjo kongreso pabaiga.

Nors kita diena — penktadienis — dar buvo skirta pranešimams, tačiau vakare jau laukė baigiamasis pobūvis ir atsivertimas iki kito susitikimo. Tai bus 2003 metais, dar arčiau Lietuvos — Rygoje. Taip nutarė Dialektologų ir geolingvistų asociacijos nariai, kurie posėdžiavo kongreso metu. Norint palaikyti ryšius su pasaulio mokslininkais, turėti informacijos apie jų veiklą bei renginius, verta būti šios asociacijos nariu. Todėl įstojome į ją, kad Šiaulių universitetas neliktų nuošalyje, ypač kai ir pas mus plečiami dialektologiniai tyrimai — turime Dialektologijos centrą, kuris atlieka ir koordinuoja šią veiklą. Mūsų dėstytojai dirba prie Joniškio šnektų žodyno, vadovauja studentų ekspedicijoms į įvairias Lietuvos vietas, kur užrašomi tarmių tekstai, o vėliau surinkta medžiaga apdorojama ir jos pagrindu rašomi kursiniai bei bakalaurų ir magistrų darbai. Dar negalima sakyti, kad nuversti kalnai, tačiau

darbas vyksta — apie tai reikia kalbėti, kad žinotumėte tik Šiaulių universitete. Šiuo atžvilgiu buvo naudingas ir mūsų dalyvavimas kongrese. Savo pranešime netgi remiausi studentų ekspedicijų metu surinkta medžiaga — 1993-1995 metais su studentais aplankėme pasienio kaimus Latvijoje, Saldaus bei Duobelės rajonuose, kur bendravome su ten įvairiais liai- visus. Vis dėlto kulminacija dar tik laukė. Pagaliau šeiminkai pakvietė mus prie lauzo, kurį per šį laiką buvo uždegę — ten prasidėjo tikrosios linksmybės — buvo kepausios dešrelės, dainuojama, šokama... namo grįžome vėlai vakare. Ir tada atsitiko dar viena staigmena — vos spėjus įžengti pro duris, praplūpo lyti lietus ir lijo visą naktį. Tiksiausiai iškylos rengėjai buvo sudarę sandorį su gamta, kad toji nesugadintų šventės.

Reikia pripažinti, kad vasara buvo turtinga reikšmingais moksliniais renginiais — 3-asis dialektologų ir geolingvistų kongresas Liubline, prieš tai, birželio mėnesį, 17-oji Baltijos studijų konferencija Vašingtone. Taip jau atsitiko, kad šie metai išskirtinai — netolimoje ateityje laukia dar vienas, ko gero, kalbininkams svarbiausias, įvykis: spalio pradžioje Rygoje į tarptautinį baltistų kongresą rinksis viso pasaulio baltistai. Reikia tikėtis, kad jame tikrai dalyvaus nemažai mokslininkų iš Lietuvos — tai ne tik mokslo, bet ir jų garbės reikalas. Vien iš Šiaulių universiteto žada vykti daugiau nei 10 pranešėjų. Taigi mokslas Lietuvoje, nepaisant sunkių sąlygų bei valstybės paramos stokos, gyvas ir primena apie save pasauliui.

Dr. Regina Kvašytė Liubline.

Iš kairės: Silvija Saunoriūtė-Kerbelienė (Vilniaus universitetas) — Nidos NATO ASI sekretorė; Liuda Avizonis — LFTEF, Inc.; doc. Osvaldas Rukšėnas (Vilniaus u-tas) — Nidos NATO ASI šalių partnerių direktorius.

Dailės paroda „M. K. Čiurlionis 125“

Eidamas į „M. K. Čiurlionis 125“ meno parodą, vykusias Čiurlionio galerijoje, Čikagoje ir Lietuvos dailės muziejuje, Lemonte, nuostabiau, ar kas nors nebus sumanęs perpašyti paties Čiurlionio paveikslų, kaip kadaise padarė dailininkas Adomas Varnas. Norėdamas „išgelbėti“ blunkiančius Čiurlionio dailės darbus, Varnas emėsi kai kuriuos pertapyti aliejumi. Atvykusi į Čikagą, Čiurlionio sesuo Valerija Čiurlionytė-Karuzienė nusivylė tais Varno tapiniais ir išsitarė: „Būtų buvę geriau, jei Varnas nebūtų jų tapęs“. Ačiū Dievui, nė vienas šios parodos dalyvis to daryti nepabandė.

Paroda, kaip ir kiti šio jubiliejaus renginiai, buvo skirta paminėti Čiurlionio 125-tąsias gimimo metines. Sukaktis skatina bent prabėgom apžvelgti jubilato nuėta kelią, prisiminti jo įnašą kultūrai ir gyvenimui. Bet šios dvi parodos nė kiek nesipuikavo čiurlionijados temomis. Iš 53 (tiek išvardinta parodos kataloge) dalyvavusių, vos dvi dailininkės (Švabienė ir Mekytė) savo darbuose panaudojo čiurlionius simbolius. Todel žiūrovų lūpose pasigirdo replikos: „Paroda Čiurlionio garbei, o kur joje Čiurlionis?“

Praverus galerijų duris, paaiškėjo parodos kuratoriai (Nora Aušrienė ir Daivos Karuzaitės) sumanymas. Tema visai kita. Tai išeivijų lietuvių menininkų naujausių dailės darbų panorama. Tokia parodos nuostata sudomino ypač mane, kuriam teko panašaus pobūdžio parodą ir tose patiose galerijose organizuoti 1991-1993 metais. Tada dalyvavo 87 išeivijoje gyvenantys lietuvių dailininkai ir buvo išleistas stambus katalogas *Lithuanian Artists in North America*. Todel man buvo labai smalsu apžvelgti tai, ką nauja sukūrė išeivijos dailininkai po tiek metų. Dėl vietos stokos išvardinsiu čia tik dalį autorių, susispietusių lietuvių dailės muziejuje, Lemonte.

Jūrio Čiurlionio skulptūrų ansamblis parodė visai kitą Jūrį Čiurlionį, nei jis buvo praėjusio dešimtmečio pradžioje. Tada jis eksponuodavo abstrahuotus kosminės tematikos tapybos darbus, dabar persimetė į realistinius pagrindais sukomponuotus skulptūrų gruputes ir statybinių kūrinių artimas iš akmenų bei cemento sumontuotas miniatiūras kompozicijas. Bet samprata liko ta pati. Kur ankščia centriniu paveikslu elementu buvo kosmose pasikylusi žemės planeta, dabar patiem kūrinių viduryje įkomponuotas apvalaus pavidalo, oro ir vandens nudailintas akmuo. Muzikos instrumentų (smuiko, violončelės) skulptūros Jūrio Čiurlionio kūryboje atsirado tik dabar.

Danguolės Jurgutienės 2000-ųjų metų kūryba žengia ankščiaui praminta kryptimi. Tai gamtos fragmentų asambliazai, pilni gyvybės, judesio ir spalvų. Pasikeitė tik paveikslų formatai — sumažėjo dydžiai. Jos mėgstamas žalsvas bei melsvas koloritas pakrypo rudeninės nuotaikos link.

Nora Aušrienė, mums pažįstama kaip keramikė, montuojanti kampuotas vazas iš plokščių, nustebino šį žiūrovą staigiu posūkiu į iki šio kūryboje nematytus grafines išraiškos bandymus. Šioje pa-

rodoje ji eksponuoja stambius, ryškių pirmųjų spalvų pleškus ant popieriaus, vaizduojančius vyro ir moters lytinio suartėjimo momentus, pavadintus „Kartu“.

Kenneth Nelson, mūsųose, regis, pasirodė pirmą kartą. Eksponuoja penkis elegantiškas, švarias metalo ir dažo technika atliktas, skulptūras. Storoko metalo grakščiai išlenktos plokštės vaizduoja ne vien simetriškas puošmenas bei žiedus („Paprastis žiedas“), bet simbolizuoja ir metafizinę reikšmę — „Dangaus link“, „Praeitį dingo, ateities nesimato“.

Ina Čygaitė, šiaip nuotai-kingų ir abstrakčių švelnių koloritų tapytoja, čia pasireiškė kaip rūsti ir net grojanči individualybė. Norisi taip įvardinti jos darbus dėl to, kad jos ankščia puoselėti lengvūčiai perėjimai iš vieno kolorito į kitą tapo staigiu ir su dramatinę potėpių gaivališka tarpusavio kova.

Danguolė Stončiūtė-Kuolienė, mums pažįstama kaip kolagrafinės technikos specialistė, ir savo naujuosiuose esminių simbolių. Todel žiūrovų lūpose pasigirdo replikos: „Paroda Čiurlionio garbei, o kur joje Čiurlionis?“

Audronė Ambrozaitis, akviliu tapo jai būdingus gelsvų bei melsvų spalvų peizažus. Tai kalnai, jūra ir žmogus. Pirmame plane vaizduojamas ryškus gamtos vaizdas, antrame — pasislėpęs žmogaus veido atspindys. Kuriamas gamtos ir žmogaus santykiavimo simbolis. Tas simbolis statiškas, nesistengiantis ryškinti savo prasmės. Atspėti jo slaptą mintį paliekama žiūrovui.

Rūta Magdalena Stan- kūnė-Stankūnienė į naujuosius baltos dailės įspūvą savo mėgstamiausią siužetą — gėlės. Ankstyvojo ir vėlyvojo stiliaus junginys, žengiantis estetiškos dailės link.

Dalia Alekna, grafikė nuo jaunystės, sukūrė naujuosius gamtos vaizdus daugiaspalviais ir vienas kitą papildančiais sluoksniais. Šiuose darbuose plokštumos iki minimumo supaprastintos, teikiančios vandens, kalnų bei žemės peizažams apibendrin- tų formų vaizdą. Iš šių paveikslų dvelkia autorės ekologinės pakraipos požiūris į dar žmogaus nesugadintą, Kūrėjo rankų darbą.

Alfredas Jurevičius eksponavo tris aliejinės tapybos darbus. Jo stiprybė — sodrus, rudos spalvos koloritas ir grubi paveikslų paviršiaus faktūra. Linijinės kompozicijos pabrėžia tvarkingą formų simetriškumą bei taisyklumą. Pirmasis paveikslas nutapytas 1991 metais, kiti du 2000-aisiais, bet tarp jų didelio stiliaus pokyčio nėra. Nors kompozicijos visiškai abstrakčios, tačiau autorius įvardino jas gyvenimiškai: „Eik namo“, „Vergas“, „Kryptis“.

Petras Aleksa savo kiaušinio pavidalo skulptūrą pavadino „Visata ar kiaušinis?“ Kiaušinio baltas lukštas slepia savo viduriuose žemės gaubli. Jo paviršiuje dvi žvaizdės akys žvelgia į kosmosą. Ką jos ten mato? Skulptūra pasižymi technikos kruopštumu, dailių formų apipavidalinimu, turinio bei prasmės gylis.

Renata Palubinskas pasi-

Dailininkai, dalyvavę M.K. Čiurlionio festivalio parodoje Lietuvos dailės muziejuje, Lemonte, lapkričio 3 d. Emilijos Andrušytės nuotrauka.

rodė kaip mūsų parodų saliu retenybė. Jos didelio formato tapybos darbai atlikti pavyzdin- gais realistine technika (var- gu, ar rastume savųjų tarpe kitą tokią realistinio stiliaus virtuoze) ir, be to, jie pilni gyvybės alsuojančios siurrealistinės simbolikos — žmonės piešiami su gyvulių ir angelų atributais, medžiai, gėlės, žolės prisipildė ne šio gyvenimo prasmės. Tokie paveikslai il- gą stovį akys, žavedami dva- sią ne vien savo žemišku grožiu, bet ir jame slypintiu nežemišku prasingumu.

Saulė Piktys žavi mus savo ryškiu koloritu ir drąsiais potėpiais, nukeliančiais žiū- rova į pasakų pasaulį, kur žmonės ir gamta rišasi į vieną šokio ir judesio ekstazę. To- kius paveikslus kai kas pava- dintų ekspresionistiniais dar- bais, o kad tarp jų gaiva- liškų spalvų ir energiją spinduliuojančių judesių slypi pacios autorės požiūris į gyve- nimą.

Jolantos Strazdas pa- veikslas „Be pavadinimo“ yra priešingybė šalia kabantiems Saulės Piktys tapybos dar- bams — prigesinto gelsvo ko- lorito dugne nutapyti du žmo- gaus kojų padai, kuriuose vos regimi hieroglifinių pavidalų simboliai — žuvis, ratas, vai- ras ir daugybė kitų. Statistika ir judesio stoka taip pat turi savo prasmę. O čia prisideda dar ir ženklų paslaptingumas. Ką visa tai reiškia?

Daiva Karuzaitė nutapė ugnies liežuvių fone skrai- dantį paukštį. Kova už būvį? Ši tema Daivos Karuzaitės kūryboje kartojasi nuo pačių pirmųjų jos paveikslų, ku- riuose vietoje paukštės ji mėgo vaizduoti kancios labirintuose besigurmančią merginą. Gali- ma manyti, kad tai autobiog- rafiniai motyvai, lydinčius šią dailininkę nuo jaunystės lai- kų.

Juozas Mielulis ekspona- vo neseniai toje pačioje gale- rijoje (jo personalinėje parodoje) matytus du tapybos darbus „Rex I“ (1968-1980) ir „Ka- zoks slėnis“ (1978-). Tai dar- bai, tapyti ir pertapyti daugelį metų ir pareikalavę iš daili- ninko nemažai triūso bei kan- trybės. Jų simbolika aiški — kairėje paveiklo pusėje šar- vuotas karalius sėdi soste, dešinėje — skrydžiu paruo- šęs trys raketos, didelio spro- gimo dūmų kamuliai.

Ados Sutkuvienės pluošto technika atliktas darbas „Po- lifonija“ buvo sukurtas (kaip pažymėta parodos kataloge) „pažvelgus į M. K. Čiurlionio talento įvairovę“. Tą įvairo- vės simbolizuoja barjefiška į- jauti penki žmogaus veidai. Ši stilių autorė išdėstė anks- tesniuose darbuose ir te- sia ji toliau.

Antano Lipskio kūrybai atstovauti šioje parodoje pa-

rinktas moters portretas, ap- suptas fantastiškų spindulių bei spalvingų aureolių. Pastel- inės spalvos pabrėžia moters prigimties švelnumą ir galbūt jos nežemišką grožį.

Grazina Narkus-Kramer, siuvinėjimo bei lopinėlių mon- tazavimo žinovė, šiai parodai pateikė šviesaus pavasario spalvų paveikslus, tęsiančius jos nuo pat pradžių pamėgtą lopinėlių išdėstymą audinių fone. Naujieji darbai padvelkė šviežumu ir naujove tam, ku- ris turėjo progos pamatyti jos prieš keletą metų atliktus dar- bus, kuriuose autorė mėga- davosi labiau „prigesintais“ spalvų tonais.

Loreta Sidabrienė — nau- jas vardas mūsų ligšioliniame išeivijų lietuvių dailininkų sąrašą. Loreta kuria paveik- slus liaudies motyvais ir domisi etnografiniais siužetais, tarp kurių — „Mano močiutė“, „Rūpintojėlis tikromis aki- mis“, „Eglė, žalčių karalienė“. Vieni jos darbai linke į primi- tyvizmą, kiti į stilizuotą sim- bolizmą.

Marija Ambrozaitienė, iš- bandžiusi daugelį technikų bei stilių, šį kartą eksponavo vie- rą akvarelę, atliktą tarsi dažų paliejimo būdu. Šios akvarelės koloritas šviesus ir giedras, vaizduojantis saule nuplėktą kopų peizažą. Jis dar pa- šviesėja, dailininkei palikus didelę popieriaus dalį baltą.

Arvydas Algminas, žimo- mas realistinio-simbolinio stiliaus atstovas, parodai pateikė du paveikslus, kuriuose atsi- spindi jo nusibrėžto kelio nesikeičiantis pastovumas. Algi- mas šio pastovumo tvirtai lai- kosi, tikėdamas, kad meninin- kui svarbu pirmiausia sušalti šaknis ir realistinius piešimo metodus, tik po to siekti savi- mumo savo kūryboje. Todel jo paveikslai pirmiausia yra ve- kiami realizmo, o vėliau auga ir bręsta kiekvienas šiek tiek kitaip.

Vanda Aleknienė naujuose paveiksluose laikosi to paties stiliaus ir to paties braižo, kaip ankstesniuose. Jos švie- saus kolorito peizažai beveik visada atsiranda antrame plane, o pirmame, tarsi ipai- šyti tamsūs medžių siluetai.

Gedas Mockus nutapė melsvą vandens paviršių ir viduryje pakabino melsvam vandeni besimaudantis merg- nos fotografiją. Paveikslas pavadintas „Pratimas“.

Rasa Sutkutė pateikė paro- dai tris akvareles, kuriose gamtos stilizuotus motyvus jungia su žmogaus figūrų bei portretų piešiniais. Žmogaus ir gamtos santykis — mėsta- mas dailininkų motyvas. Su nostalgija mes prisimename jos pirmąją parodą Čiurlionio galerijoje, kurioje ji pasirodė su gana brandžiais tapybos darbais apie savo ankštą kam- barį. Stipri vaizduotė, galinga

kompozicija, daug zadanti jau- na menininkė. „Kambarys“ siužetas liko praeityje, atsirad- do kitos temos ir kiti estetiniai sprendimai, lydimi žmogaus gyvenimo bei jo likimo ap- mastymų.

Rimo Visgirdos keramikos darbai užėmė beveik visą pa- rodos grindų erdvę. Tai jo kiti pasibaigusios personalinės parodos pratęsimas. Tarp eks- ponatų buvo Visgirdai ipras- tų, dekoratyvinio stiliaus figū- rinų biustų. Naujieji darbai išsiskyrė dar jo kūryboje ne- matytais priedais — paukštis virš žmogaus galvos, golfo sviedinukas toje vietoje, kur turėjo būti ranka, gintaro širdelė inkrustuota ne kairėje, o dešinėje krūtinės pusėje, burnos vietoje metalinė plokš- tė su įrašu „Mouth, burna“. Nauji papuošalai, bet ideja ta pati. Visgirdos darbai pasi- žymi ne vien kompozicijos bei estetinių principų įgyven- dinimu, bet ir visuomenės ydų bei tuštybės kritikavimu vi- siems prieinama humoristine forma.

Išvardinau toli gražu ne vi- sus šios gausios parodos daly- vius. Bet tikiuosi, kad ir iš šio sąrašo galima susidaryti vaiz- dą apie parodos pobūdį. Jos bendras vardiklis — tradici- niai tapybos, skulptūros, gra- fikos, keramikos darbai. Šiuo- laikinės tendencijos, kurios klesti tarptautinėse parodų klostėse — instaliacijos, video peržiūros, kompiuterinė tech- nika, konceptualus menas — mums dar vis svetimas. Lai- kantis nuostatos, kad šis M. K. Čiurlionio jubiliejus skirtas renginys būtų turėjęs nu- šviesti jo asmenį bei kūrybą, kyla klausimas, ar šie moder- nieji stiliai bei naujosios tech- nikos nebūtų galėję tinkamiau ir lanksčiau pasitarnauti šiam reikalui nei tradiciniais pa- grindais paremti kūrinių. Ta- čiau ir tai, kas ir kaip buvo eks- ponuota (kad ir be Čiur- lionio), atliko savo vaidmenį nuostabiai gerai. Jau buvo atėjęs laikas iš naujo per- žiūrėti šio laikotarpio lietuvių išeivijų meno retrospektyvą bei susipažinti su naujų kūrėjų darbais.

Algimantas Kezys

ATEITIES SAVAITGALIS

Atkelta iš 1 psl.

Kai kurie Bažnyčios darbuotojai Lietuvoje teigia, kad „tikintieji neženklamai turtingi išlaikyti Lietuvos Ka- talikų Bažnyčią“, bet reikėtų paklausti, kaip žmonės turi pakankamai pinigų maši- nons, telefonams ir pan. Pa- galba iš vyriausybės ir užjūrio yra tik laikina. Rytų Europos jaunuoliai iki 22 metų nėra paveikti buvusios okupacijos, kaip asmenys, kuriems dabar 40-55 metų amžiaus. Kaip tik

to amžiaus kunigai turėtų tap- ti vyskupais, bet nė vienu at- veju, jie nėra pasiruošę, dar rodo *homo sovieticus* žymes. Be to, kai kurie nemoka nei vienos tarptautinės kalbos ar neturi tolimesnio išsimok- sinimo. Ko Rytų Europos katali-ikai kunigai nemato, tai, kad jų veikimas nebėgi būti vien sakramentų teikimas, moky- mas turi būti pakeltas iki aukštesnio lygio. Kunigams trūksta brolybės, jie nepasitiki pasauliečiais. Iš praktiškos pusės, jų pragyvenimas turi būti užtikrinamas, o ne vien išsilankymas iš aukų.

Rytų Europos katalikų tarpe kyla įvairūs judėjimai — ka- rismatiniai ir kiti. Tie, kurie mato tokių judėjimų pozityvų veikimą, sako, kad jie reika- lingi dvasiniam atgimimui ir jų dėka pasauliečiai gali veikti nepriklausomi nuo kunigų. Tie, kurie yra prieš jų augimą, teigia, kad jie ardo Bažnyčios vientisumą, puoselėja dva- sinio elito idėjas, iššvaisto energiją ir yra nestiprūs teolo- gijos pagrinduose. Prelegentas teigė, kad, jei Bažnyčia yra per daug surišta su tautiniu identitetu, tai nėra gerai. Evangelija turi būti visuotinė ir transcendentinė. Bažnyčia praturtina tautą, bet negali tarnauti tautai. Visoje Rytų Europoje, ne vien Lietuvoje, yra tam tikrų problemų, ypač santykiuose tarp vyriausybės ir Bažnyčios hierarchijos. Kar- tais energijos nukreiptos į bažnyčių atstatymą projektus, užuot, į parapijinę veiklą. Pvz., prelegentas pastebėjo, kad klebonai įvairiuose Rytų Europos kraštuose nori būti- nai statyti bažnyčias su bran- giom varpinėmis. Lietuvoje bus vyskupų pakeitimai, kai jauni ir pajėgūs kunigai grįš po mokslo užsienyje.

O kaip su katalikais, emi- gravavusiais iš šių kraštų? Pa- bėgusieji nuo caro kariuo- menės, turėjo paprastą, bet stiprų tikėjimą. Po Antro pa- saulinio karo pabėgėliai vis galvojo apie savo situaciją kaip „laikiną“, ir jie stengėsi išsaugoti tautinį identitetą. Po pranešimo iš publikos kilo įvairūs klausimai. Pvz., kodėl JAV Vyskupų konferen- cija taip rūpinasi Rytų Euro- pos Bažnyčios likimu? Buvo atsakyta, kad konferencija myli ir atjaucia Rytų Europos žmones, ji yra jautri ir nenori kištis, ji atsiliepia į tų kraštų vyskupų pareikštus pirmu- mus, o jie nestatomi JAV-se. Biudžetas paskirtas kiekvie- nam kraštui pagal tam kraš- te katalikų ir gyvenimo lygį. O kada jaunam žmogui tikė- jimas susvyruoja? Dažnai tas įvyksta, bestudijuojant uni- versitete. O antrą sykį? Apši- vedus ir sukurus šeimą. Todel, prelegentas teigė, reikia jau- nas šeimas paremti.

Tik po kiek laiko viskas tapo pastovia realybe. Prelegentas baigė savo paskaitą, priimda- mas, kad ne mes užjūryje esame atsakingi už Lietuvos Katalikų Bažnyčią. Galima padrausinti, kritikuoti, padėti ir patarti. Tai, kas tikrai ver- tinga, yra aukščia už istoriją ir laikotarpį.

Išvados

Ateities akademiniai savait- galiai turi savo nuolatinę paklausa, žmones, kurie kasmet atvyksta į bent kai kurias pa- skaitas, pokalbius. Norėtusi paklausti, kas juos traukia. Reikia tikėtis, kad jie iš- moksta kažką naują, pasidali- na mintimis su prelegentais ar vieni su kitais. Ankščia savaitgalių metu, penktadien- io vakare, buvo ruošiamos kultūrinės vakaronės. Kartais jas ruošdavo patys rengėjai, kartais kiti asmenys. Vykdamo meno parodos, vaidinimai, po- eizijos vakarai ir pan. Šiais metais vyko nuotraukų paro- da. Šeštadieniais kadaise vyk- davo Ateities žurnalo premijų ir paramos vakarus. Paskuti- nioje taryba posėdyje, kai ku- rie savaitgalių dalyviai rado laiko akademines progra- mas dar nuvykti į Ateities fon- do lėšų teikimo vakarą. Šie- met Šiaurės Amerikos Ateiti- ninkų taryba posėdyje sa- vaitgalių metu, pasistengda- mi, kad posėdžiai nesukirstų su savaitgalio programa. Tai buvo gražus sutapimas, nes savaitgalyje dalyvavo asmenų iš kitų valstijų — California, Michigan ir Ohio.

Dėl įvairumo savaitgalių rengėjų yra pakviest skir- tingų paskaitininkų ir prele- gentų — iš Čikagos, kitų JAV miestų, Pietų Amerikos, Euro- pos kraštų, įskaitant ir Lie- tuvą. 20-ajam savaitgalyje ne- buvo atvykusių prelegentų iš Lietuvos. Tačiau savaitgalio temos vis kaip nors nukrypo į Lietuvos tematiką. Tačiau, reikia teigti, kad temos ne- nuklydo nuo Jono Pabedinsko, Aušrelės ir Arūno Liulevičių, Midos ir Stasio Tamulionių bei kitų pirmųjų šių savaitga- lių iniciatorių ir rengėjų tiks- lų. Savaitgaliai stengiasi būti kultūrinio forumo — kelti platų susidomėjimą visomis žmonių gyvenimo ir kūrybos sritimis, supažindinti dalyvius su naujausiomis kūrybos, poli- tikos, ekonomikos (bei kito- mis) srovėmis ir jų išvadomis, duoti progą vaikingam dialo- gui su įvairių kryptų ir įsi- tikinimų kūrėjais, mokslini- kais, skatinti kartų bendra- vimą intelektualiniame ir vi- suomeniniame darbe. Tikslų išsipildymo tobulybės dar ne- pasiekus — reikia tikėtis, kad savaitgalių rengėjų ir dalyvių energijos bei entuziazmas tę- sis toliau.

Dr. Vytautas Bieliauskas (kairėje) ir Jonas Pabedinskas.